

DUNYO TILLARI VA ULARNI O‘RGANISHNING BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI

WORLD LANGUAGES AND THE IMPORTANCE OF LEARNING THEM IN TODAY'S

Hasanova Sevara Alisherovna

O‘zbekiston- Finlandiya Pedagogika Instituti

Filologiya fakulteti 3- kurs talabasi

Email: sevara_hasanova@icloud.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada bugungi kundagi dunyo aholisi global tillarni qanchalik o‘rganayotgani, nima maqsadda o‘rganayotgani va dunyo tillarini o‘rganishning bugungi kundagi ahamiyati yoritilib beriladi.*

Kalit so‘zlar: *Global til, xalqaro munosabatlar, lingua franca, ingliz tili, fransuz tili, arab tili, ilmiy konfrensiyalar, xalqaro tashkilotlar, texnologiya, fan, savdo-sotiq.*

Annotation: *In this article, the extent to which people of the world are learning global languages today, for what purpose they are learning them and the importance of learning world languages today.*

Keywords: *Global language, international relations, lingua franca, English, French, Arabic, scientific conferences, international organizations, technology, international trade.*

Bugungi kunda ko‘p tillilik tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Chet tilini bilish ish bilan ta‘minlash imkoniyatlarini ochishdan tashqari, odamlar bilan haqiqiy aloqa o‘rnatishga va turli madaniyatlar, joylar va turmush tarzi haqida ko‘proq bilishga yordam beradi. Tillar haqida gap ketganda, hukmronlik va madaniy kuch o‘rtasida bog‘liqlik mavjudligi haqida dalil keltirish mumkin. Bundan tashqari, tillar mashhur bo‘lishining asosiy omili iqtisodiy, siyosiy yoki harbiy bo‘ladimi, yetarli quvvat bazasi bilan bog‘liq.

Global til – bu dunyo bo‘ylab ikkinchi til sifatida ko‘p odamlar o‘rganadigan til. U BMT, YUNESKO, SAARC, hamdo‘stlik va boshqa ko‘plab xalqaro tashkilotlarda qo‘llaniladi. Bunday tillar turkumiga: Ingliz, Fransuz, Arab, Portugal, Ispan, Rus, Nemis, Xitoy tillari kiradi.

Global til yoki dunyo tillari bo‘lish uchun xar bir til o‘ziga xos xususiyatlarga ega bo‘lishi kerak. Ular nima?[1:27]

1. Ko‘p sonli ma‘ruzachilarga egaligi.
2. Global tilni ona tili sifatida qabul qilganlarning sezilarli qismga egaligi.
3. Bir qancha mamlakatlarda rasmiy maqomga egaligi.
4. Etnik belgilar bo‘yicha qat‘iy belgilanmagan til jamoasiligi.
5. Chet tili sifatida keng o‘qitiladigan bir yoki bir nechta standart registrlari mavjudligi.
6. Til nufuzi bilan assotsiatsiya.
7. Xalqaro savdo munosabatlarida foydalanish.
8. Xalqaro tashkilotlarda foydalanish.
9. Ilmiy muassasalar va forumlarda foydalanish.
10. Muhim adabiyotlar majmuasiga egaligi.

Xalqaro til qanday bo‘lishini bildik. Global tillarning ham o‘ziga xos ishlatilish xususiyatlari mavjud masalan:

- Tarjimalar;
- Lingua franca(ona tillari boshqacha bo‘lgan odamlar tomonidan muloqot qilish vositasi sifatida ishlatiladigan til va aralashmalar tilidir. Shuningdek, savdo tili, aloqa tili, xalqaro va global til sifatida ham tanilgan);
- Xalqaro savdo va boshqalar uchun.

Global tillar dunyo aholisi uchun bir qato qulayliklarni va afzalliklarni yaratib beradi. Siz quyidagi misollar orqali dunyo tillarining afzalliklarini bilib olishingiz mumkin:[2:78]

1- Afzallik: Turli madaniyatlar o‘rtasidagi muloqotni osonlashtiradi. Global til turli madaniyatlar o‘rtasida muloqot qilish imkonin beradi. Til har doim madaniy o‘ziga xoslikning asosiy nuqtasi bo‘lib kelgan. Global til aloqa to‘siqlarini yo‘q qiladi va odamlarga bir- birining madaniyatini tushunish uchun imkonini taklif qiladi.

2- Afzallik: Xalqaro savdoni osonlashtirdi. 1970-yillardan beri globallashuv va neoliberalizmning kuchayishi bilan turli mamlakatlar o‘rtasida misli ko‘rilmagan miqdordagi xalqaro savdo va biznes amalga oshirildi. Haqiqat shundaki, boshqa mamlakatdan biznes sherigidan sotib olish yoki sotish uchun siz samarali va to‘g‘ri muloqot qilishingiz kerak. Yaxshiyamki, global til aloqa to‘siqlarini yo‘q qiladi, xalqaro savdoni va iqtisodiy o‘sish imkoniyatlarini oshiradi.

3- Axborot texnologiyalar osonlik bilan foydalanish. Biz bilamizki, bugungi kundagi barcha axborot kommunikatsiya vositalarini ishlab chiqaruvchi yirik kompaniyalar dunyoning ko‘zga ko‘ringan davlatlari AQSHda Apple , Koreyada Samsung va Xitoy va Rossiyada joylashgan. Shu sababli ham bu vositalardan foydalanish uchun albatta dunyo tillariga extiyoj sezamiz. Chunki barcha texnologiyalarning dastur tillari dunyo tillarida dasturlangan bo‘ladi.

4- Xalqaro tashkilotlarda doirasida foydalanish. Bir necha asrlardan beri dunyo bo‘ylab bo‘ylab o‘ndan ortiq xalqaro tashkilotlar o‘z faoiyatlarini yuritib kelmoqdalar masalan: BMT, YUNESKO, YUNICEF, NATO, UNIDO, OPEC, ECOSAN, MDH, TURKSOY VA JST kabi. Bu tashkilotlarga yuzdan ortiq davlatlar a‘zo bo‘lib kelmoqda. Har yili bu tashkilotlar doirasida o‘tkaziladigan xalqaro uchrashuvlar biz yuqorida ta‘kidlab o‘tgan tillarda suhbat olib boriladi.

Mana biz yuqorida dunyo tillarining afzallik tomonlarini bilan tanishib chiqdik, endi esa dunyo tillarining aholi o‘rtasidagi kamchiliklari bilan ham tanishib chiqamiz.

1- Kamchilik: Ilmiy sohada (fanlar bo‘yicha) ingliz tili ona tili bo‘lmaganlar uchun qiyinchiliklarni taqdim etadi.

Ilmiy maqolani chop etish uzoq (taxminan bir yil) va ko‘p bosqichlarni talab qiladigan qiyin ishdir. Global tilga ega bo‘lish olimlarga butun dunyo bo‘ylab ko‘plab adabiyotlardan foydalanish imkonini berdi, ammo bu ingliz tilida so‘zlashuvchi bo‘lmaganlar uchun ham jiddiy muammolarni keltirib chiqardi. Siz shunday deb o‘ylayotgandirsiz: “Ular olimlar. Nega olimlar o‘z maqolalarini chop etish uchun ingliz tilini yetarli darajada bilishlari kerak?”. Xo‘sh, olimlar o‘zlarining topilmalari, xulosalari va usullarini aniq yetkazishlari kerak va ingliz tili ona tili bo‘lmaganlar uchun bu mashaqqatli bo‘lishi mumkin. O‘z ishlarining jahon miqyosida e‘tirof etilishini istagan olimlar ingliz konferensiyalari yoki muhokamalarida qatnashishlari va ingliz ilmiy maqolalarini o‘qishlari kerak. “The Atlantic” jurnalida chop etilgan maqolaga ko‘ra, ilmiy maqolalarning 80% ingliz tilida bo‘lgan.

Bundan tashqari, maqolada ta’kidlanishicha, «ingliz tilidan boshqa tilda nashr etilgan jurnalda hech bo‘lmaganda inglizcha tezislar bo‘lishi kerak»

2- Kamchilik: ozchilik tillari(kam odam gaplashadigan) uchun xavf tug‘diradi.

BBC maqolasiga ko‘ra, o‘tgan asrda 400 ga yaqin til yo‘q bo‘lib ketgan – har uch oyda bir til – va keyingi asrda qolgan barcha tillarning 50 foizi yo‘q bo‘lib ketadi. chunki oddiy qilib aytganda, yo‘qolgan til o‘ziga xos madaniyatning yo‘qolishini anglatadi. Global tilda gapiradigan odamlar ish, ta’lim va umumiy muvaffaqiyat uchun ko‘proq imkoniyatlarga ega. Shu sababli, ba’zi ozchiliklar tilida so‘zlashuvchilar global tilda gapirishni o‘rganish ularga moliyaviy foyda keltirishiga ishonishadi. Bundan tashqari, globallashtirish bilan bizning madaniyatlarimiz tobora o‘zaro bog‘lanib bormoqda va bu ozchiliklar tillarini global til egallashini kuchaytirmoqda.

Tanganing ikki tomoni bo‘lgani kabi, global tilning afzalliklari va kamchiliklari bor. Uning kuchli tomonlari orasida turli madaniyatlar o‘rtasidagi muloqotni osonlashtirish va mamlakatlar o‘rtasida xalqaro savdoni kengaytirishga yo‘l ochish asosiy o‘rin egallaydi. Uning kamchiliklari fanlarda ona tili bo‘lmaganlar uchun yaratadigan qiyinchiliklar (ayniqsa, ilmiy adabiyotlarni nashr etishda) va ozchilik tillarining yo‘q bo‘lib ketishiga qo‘shgan hissasidir.[6:125]

Albatta, ingliz tili dunyodagi eng keng tarqalgan tildir. Global miqyosda ingliz tilida so‘zlashuvchilar eng ko‘p, ular ingliz tilida birinchi yoki ikkinchi til sifatida gaplashadi. Shubhasiz, dunyodagi boshqa hech bir til o‘zining ulkan mashhurligi jihatidan ingliz tiliga tenglasha olmaydi. Faqat bir savol qoladi: ingliz tili keyingi asrda va undan keyin ham jahonning global tili bo‘lib qoladimi yoki uning o‘rnini boshqa til egallaydimi?

Nima uchun Ingliz tili xalqaro til deb ataladi?

Ko‘pchilik ingliz tilini global til deb biladi, chunki u dunyoning deyarli barcha mintaqalari aholisining aksariyati gaplasha oladigan va tushuna oladigan tildir. Qolaversa, bu til dunyo miqyosida qabul qilinadi va qo‘llab quvvatlanadi. Shuning uchun u juda muhim global tildir.

Ingliz tilining kelib chiqishi fransuz, nemis va boshqa Yevropa tillari kabi lotin tilidan olingan. Bu ko‘plab evropaliklar ingliz tilini o‘rganish qiyin bo‘lgan til deb bilishmasligining sababi bo‘lishi mumkin. Bundan tashqari, tilshunoslar ingliz tilining soddaligi uning global tilga aylanishining asosiy sababi ekanligini ta’kidlaydilar.

Ingliz tilining lotin yozuvi odamlar tanib olish va o‘rganish uchun unchalik murakkab emas. Shuningdek, ingliz tilining talaffuzi, ham boshqa ba’zi tillar kabi murakkab emas.[7:93]

Qanday qilib Ingliz tili dunyodagi global tilga aylandi?

18-asr oxiriga kelib Britaniya imperiyasi ko‘plab mustamlakalarga ega bo‘ldi. Bundan tashqari, ular butun dunyoda o‘zlarining geosiyosiy hukmronligini o‘rnatdilar. Shuningdek, ingliz tili ingliz koloniyalarida tez tarqaldi. Texnologiya, fan, diplomatiya, savdo, san‘at va rasmiy ta’limning hissasi ham bo‘lib, bu ingliz tilining dunyoning haqiqiy global tiliga aylanishiga olib keldi.

Xulosa qilib aytganda, til bilish har bir inson uchun yangi imkoniyatlar kalitidir. Siz qancha ko‘p til bilsangiz shuncha ko‘p eshiklar siz uchun ochiladi. Aynan til bilish – dunyoni anglash demakdir. Cher tilini o‘rganishning afzaliklari sizning hayotingizni deyarli barcha jabhalarida muvaffaq qozonishi uchun sizni moslashtirish qobiliyatiga ega. Til bu millatlar o‘rtasida ko‘prik vazifasini o‘tovchi vosita undan qo‘rqmay hatlab o‘tganlar yutuq va yangi olamlar kalitini qo‘lga kiritadi. [8:34]

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.t.mehiddenshell.ru " Nega chet tillarini o'rganish kerak. Chet tili va sizning imkoniyatlaringiz.
- 2.t.mecyberlinka.ru " Xorij tillarini o'rganish nega muhim?
- 3.t.megoabroad.com " Why is it important to learn a foreign languages?"
- 4.t.mejdpu.uz. "Yurtimizda chet tillarini o'rganishning tarixi-ijtimoiy asoslari."
- 5.t.memedium.com. " Til o'rganish kaliti"
6. Bekmuratova U. B. —Ingliz tilini o‘qitishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish mavzusida referat. Toshkent — 2012 yil
7. Отабоева, М. Р. Chet tilini o‘qitishda zamonaviy innovatsion texnologiyalaridan foydalanish va uning samaradorligi / М. Р. Отабоева. — Текст: непосредственный, электронный // Молодой ученый. — 2017. — № 4.2 (138.2). — С.
8. М. Xoldorova, N. Fayziyeva, F. Rixsittilayeva. —Chet tilini o‘qitishda yordamchi vositalardan foydalanishl. Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2005
9. Ambrose, S., Bridges, M., Lovett, M., DiPietro, M., & Norman, M. (2010). How learning works: 7 research-based principles for smart teaching. San Francisco, CA: Jossey Bass.